

Nr 387

Av herr Nordstrandh m. fl., om inrättande av statliga folkloristiska institut.

(Lika lydande med motion nr 340 i Första kammaren)

Människan har ett inneboende behov av att röra sig rytmiskt till musik eller sång. Varje ras, varje folk har under tidernas lopp utbildat sin egen tradition i folkdans och folkmusik. Den är uttryck för folkets uppfattning av rytm, rörelse, klang och melodi. Liksom språket har den sin egen historia och har utvecklats under påverkan av andra folk.

I Sverige har folkmusiken och -dansen fått många impulser utifrån, men alla nytillskott har omformats efter folkets eget kynne och har endast långsamt förändrat traditionen. Härigenom har musiken och dansen förblivit genuina.

Fram till mitten av 1800-talet kunde traditionen i Sverige leva ostört, men sedan har den utsatts för många påfrestningar, exempelvis av den religiösa väckelsen, som då förbjöd dans och satte likhetstecken mellan fiol och synd. Senare infördes det till en början primitiva dragspelet, på vilket den traditionella folkmusiken inte kunde framföras. Med den ökade mellanfolkliga trafiken följde ny musik och nya danser i sådan takt, att nyheterna aldrig hann smältas av folket och bli dess egendom. Sedan film, grammofon, radio och TV slagit igenom har modedanser och olika typer av främmande dansmusik avlöst varandra i allt snabbare takt. En längtan efter det genuina har därför blivit allt starkare, en renässans för folkmusiken och -dansen har blivit aktuell för många som arbetar med ungdomens fostran och vuxnas fritidsproblem. Folkdansens kännetecken är att den har givna steg, fattningar och förlopp. Den har alltså en bestämd form, som kräver stor uppmärksamhet vid utförandet. Det finns danser i alla svårighetsgrader och för olika antal dansare. De folkliga danserna, särskilt sånglekar och gruppdanser, skapar gemenskap och hjälper människor med kontaktsvårigheter, stärker och utvecklar det rytmiska sinnet, ger en utmärkt och allsidig motion, skänker deltagarna en behärskad och kvardröjande glädje. Folkvisan ger oss känslodjup och folkmusiken hela landets natur och folkets karaktär i en musikalisk spegelbild.

Den äldre folkvisan och balladen var föremål för ett livligt intresse redan i början av 1800-talet, då en större samling utgavs från trycket av Geijer—Afzelius. Denna kompletterades 1834—1842 i Arvidssons Svenska fornsånger med lekar och sånglekar. Svenskt visarkiv i Stockholm arbetar

nu med att samla och katalogisera alla visor fram till vår tid till hjälp åt forskare inom detta fält.

Den instrumentala folkmusiken har också upptecknats under ett par århundraden, och mycket därav har publicerats. Den stora samlingen Svenska låtar har under 1920—30-talen utgivits av Folkmusikkommissionen med bidrag från riksdagen; ej utgivet material tillföres numera en speciell avdelning på musikhistoriska museet i Stockholm.

Även den folkliga dansen blev föremål för samlarnas intresse under första hälften av 1800-talet. Största betydelsen fick balettmästare Anders Selinders arbete vid kungl. teatern, där han i intimt samarbete med folk ifrån bygderna skapade en rad större gruppdanser. En del av dessa har hållits levande genom att de förekommer i sångspelet Värmlänningarna, vilket hade urpremiär på kungl. teatern år 1846 och har spelats land och rike runt sedan dess. Under senare hälften av 1800-talet fortsattes uppteckningsarbetet av dansföreningen Philochoros vid Uppsala universitet och av Svenska folkdansens vänner i Stockholm, vilken förening startades på initiativ av Artur Hazelius, Skansens grundläggare. På 1920-talet började Svenska ungdomsringen för bygdekultur ta form som riksorganisation, och denna har tryckt dansbeskrivningar, forskat efter danser och gjort betydande insatser för att hålla traditionen levande.

För närvarande är intresset för folkdans i ständigt stigande. Icke endast de ovan nämnda organisationerna meddelar undervisning i folkdans utan även studieorganisationer som ABF, SLU, IOGT, SGU, Medborgarskolan och religiösa organisationer. Bristen på väl utbildade instruktörer utgör emellertid en kraftig broms på utvecklingen.

I läroplanen för grundskolan (Svensk författningssamling 1962 nr 480) står angivet, att undervisningen i musik bör innehålla enkla sånglekar och rörelsevisor på lågstadiet, svensk folkmusik och därav inspirerad konstmusik på mellanstadiet. I gymnastikundervisningen bör ingå sånglekar och smålekar på lågstadiet, sånglekar, enkla folkdanser och smålekar på mellanstadiet samt svenska och utländska folkdanser jämte enkel form av sällskapsdans på högstadiet. Det är känt, att en viss undervisning i folkdans meddelas de blivande gymnastiklärarna vid GCI och att intresset bland redan verksamma lärare är stort, men dessa har obetydliga möjligheter att fördjupa sitt kunnande på detta område.

Danspedagoger i klassisk dans har i allmänhet begränsade kunskaper i svensk folkdans. De vet mera om exempelvis spanska steg än om grundläggande svenska danssteg och -former. Dessa pedagoger, i all synnerhet de som sysslar med barnundervisning, behöver en institution där de kan komplettera sitt kunnande.

Då ingen av de organisationer, som har folkdans och folkmusik på sina program, har ekonomiska möjligheter att utbilda förstklassiga instrukt-

nu med att samla och katalogisera alla visor fram till vår tid till hjälp åt forskare inom detta fält.

Den instrumentala folkmusiken har också upptecknats under ett par århundraden, och mycket därav har publicerats. Den stora samlingen Svenska låtar har under 1920—30-talen utgivits av Folkmusikkommisionen med bidrag från riksdagen; ej utgivet material tillföres numera en speciell avdelning på musikhistoriska museet i Stockholm.

Även den folkliga dansen blev föremål för samlarnas intresse under första hälften av 1800-talet. Största betydelsen fick balettmästare Anders Selinders arbete vid kungl. teatern, där han i intimt samarbete med folk ifrån bygderna skapade en rad större gruppdanser. En del av dessa har hållits levande genom att de förekommer i sångspelet Värmlänningarna, vilket hade urpremiär på kungl. teatern år 1846 och har spelats land och rike runt sedan dess. Under senare hälften av 1800-talet fortsattes uppteckningsarbetet av dansföreningen Philochoros vid Uppsala universitet och av Svenska folkdansens vänner i Stockholm, vilken förening startades på initiativ av Artur Hazelius, Skansens grundläggare. På 1920-talet började Svenska ungdomsringen för bygdekultur ta form som riksorganisation, och denna har tryckt dansbeskrivningar, forskat efter danser och gjort betydande insatser för att hålla traditionen levande.

För närvarande är intresset för folkdans i ständigt stigande. Icke endast de ovan nämnda organisationerna meddelar undervisning i folkdans utan även studieorganisationer som ABF, SLU, IOGT, SGU, Medborgarskolan och religiösa organisationer. Bristen på väl utbildade instruktörer utgör emellertid en kraftig broms på utvecklingen.

I läroplanen för grundskolan (Svensk författningssamling 1962 nr 480) står angivet, att undervisningen i musik bör innehålla enkla sånglekar och rörelsevisor på lågstadiet, svensk folkmusik och därav inspirerad konstmusik på mellanstadiet. I gymnastikundervisningen bör ingå sånglekar och smålekar på lågstadiet, sånglekar, enkla folkdanser och smålekar på mellanstadiet samt svenska och utländska folkdanser jämte enkel form av sällskapsdans på högstadiet. Det är känt, att en viss undervisning i folkdans meddelas de blivande gymnastiklärarna vid GCI och att intresset bland redan verksamma lärare är stort, men dessa har obetydliga möjligheter att fördjupa sitt kunnande på detta område.

Danspedagoger i klassisk dans har i allmänhet begränsade kunskaper i svensk folkdans. De vet mera om exempelvis spanska steg än om grundläggande svenska danssteg och -former. Dessa pedagoger, i all synnerhet de som sysslar med barnundervisning, behöver en institution där de kan komplettera sitt kunnande.

Då ingen av de organisationer, som har folkdans och folkmusik på sina program, har ekonomiska möjligheter att utbilda förstklassiga instruk-

törer, föreligger mycket starka skäl för att svenska staten upprättar folkloristiska institut för utbildning av instruktörer i folkdans. Undervisningen bör emellertid även omfatta folkdansens historia, folkvisa och folkmusik, folkliga seder och bruk, sagor och sägner samt dräktkunskap, dvs. allt det som innefattas i begreppet folklore.

Det synes lämpligt att anknyta instituten till universitetens humanistiska fakulteter, där folkmusik- och folklivsforskning redan förekommer, och att universitetens forskningsprogram nu utökas med ett vetenskapligt studium av folkdanserna och deras historia.

Stor vikt bör vid instituten läggas vid utveckling av folkdanspedagogiken och utformning av dansbeskrivningar. Den praktiska undervisningen i folkdans bör omspänna ett område från den enkla rörelsevisan och sångleken till de stora gruppdanserna. Även sådana utländska folkdanser, som lämpar sig för svenska förhållanden, bör ingå i kurserna.

Jämsides med folkdansundervisningen bör kurser anordnas för folkdansmusiker. Bristen på dessa musiker är besvärande för alla folkdansgrupper i landet.

Instituten bör på lämpliga tider och i olika delar av landet anordna fortbildningskurser för förskollärare, småskollärare, folkskollärare, lärare vid folkhögskolor, ungdomsledare, gymnastiklärare och -ledare samt dansinstruktörer i de ideella förbunden.

Under återopande av det sålunda anförda hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om inrättande av statliga folkloristiska institut, anknutna till universitetens humanistiska fakulteter.

Stockholm den 24 januari 1963

Ove Nordstrandh

Stellan Arvidson

Thorbjörn Fälldin

Brita Elmén